PIA
SUOMEN PUOLUSTUS- JA
ILMAILUTEOLLISUUSYHDISTYS

MUISTIO

Pääsihteeri Tuija Karanko

8.5.2017

Eduskunta
Puolustusvaliokunta

PUOLUSTUSTEOLLISUUDEN NÄKEMYKSET SELONTEOSTA

Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry on erittäin tyytyväinen valtioneuvoston puolustusselontekoon. Näkemyksemme mukaan se antaa hyvät perusteet puolustuksen pitkän aikavälin kehittämiselle ja puolustusvoimien strategisille suorituskykyhankkeille, Laivue 2020 sekä HX -hankkeille.

Näiden lisäksi selonteko nostaa esille kokonaisturvallisuuden toimintamallin tärkeyden laaja-alaisten turvallisuusuhkien hallintaan. PIA jakaa selonteon toteamuksen siitä, että Suomen toimintamallille sekä yhteiskunnan kriisinsietokyvylle aiheutuvat vaatimukset tulee arvioida perusteellisesti yhteiskunnan turvallisuusstrategian päivittämisen yhteydessä. Pidämme tärkeänä sitä, että myös kriittisiä suorituskykyjä toimittavat yritykset otetaan mukaan tähän työhön.

Erityisen myönteisenä pidämme puolustusvoimien tutkimus- ja kehittämistoiminnan tason asteittaista nostamista sekä tiiviimmän yhteistyön merkityksen painottamista. Niin ikään maininta kotimaisen teollisuuden vientiedellytysten ja kansainvälistymisen tuesta on tervetullutta. Puolustusteollisuuden vienti ja sitä kautta huoltovarmuuden edellytysten turvaaminen ei ole mahdollista ilman kotimaisen asiakkaan tukea.

PIA nostaa esille seuraavat huomiot selonteosta ja strategisista suorituskykyhankkeista:

1. Puolustusteollisuutta käsittelevä osio olisi vahvistanut Suomen aikaisempia linjauksia.
2. Puolustusteollisuus on osa puolustusjärjestelmän kokonaiskykyä ja sotilaallista huoltovarmuutta.
3. Osaamisen merkitys korostuu huoltovarmuudessa.
4. Strategisissa suorituskykyhankkeissa suomalaisella teollisuudella on merkittävä rooli.
5. Suomen tulee esittää ja viestiä tahtotilansa selkeästi strategisten suorituskykyhankkeiden tukeutumiskonseptiin sekä teolliseen yhteistyöhön liittyen.
6. Kotimainen kyvykkyys mahdollistaa kustannussäästöt.

1 Puolustusteollisuutta käsittelevä osio

Selonteossa viitataan Valtioneuvoston periaatepäätökseen Suomen puolustuksen ja teknologisen perustan turvaamisesta (2016). Periaatepäätöksessä määritellään mm. kriittisten suorituskykyjen hallinnan kannalta keskeisimmät teknologia-alueet, joihin liittyvä osaamista kehitetään Suomessa.

Vaikka teollisuus tunnistetaankin selonteossa keskeiseksi huoltovarmuuden tuottajaksi, PIA olisi mielellään nähnyt erillisen teollisuutta käsittelevän osion, jossa olisi myös tuotu esille teollisuuden rooli osana puolustusjärjestelmän kokonaiskyvykkyyksiä. Selonteossa olisi ollut mahdollisuus vahvistaa em.

periaatepäätöksen linjauksia, mikä olisi ollut selkeä signaali mm. Euroopan Komissiolle huoltovarmuuden sekä kotimaisen osaamisen ja tuotannon tärkeydestä maanpuolustuksellemme.

2 Teollisuus osana puolustusjärjestelmän kokonaiskykyjä ja sotilaallista huoltovarmuutta

Puolustusvoimat keskittyy ydintoimintoihinsa ja turvaa muissa toiminnoissaan pitkälti yhteiskunnan ja yritysten tukeen. Kaikkien puolustushaarojen järjestelmien elinkaaren aikainen tuki normaali- ja poikkeusoloissa on nykyään täysin riippuvainen suomalaisen puolustusteollisuuden tuottamista palveluista. Teollisuus turvaa tärkeät puolustusjärjestelmät ja elintärkeät toiminnot joko omilla tuotteillaan ja osaamisellaan tai ylläpitämällä, korjaamalla, modifioimalla ja kehittämällä ulkomailta hankittuja järjestelmiä. Suomalaisen teollisuuden osaaminen ja kyvykkyys ratkaisevat sen, miten järjestelmät ovat käytettävissä kaikissa turvallisuustilanteissa. Tämä Suomen malli poikkeaa monesta muusta maasta, joissa vastaavat kyvykkyydet ovat sotilasorganisaatiossa itsessään.

3 Huoltovarmuus on nykyään myös osaamista

Puolustusjärjestelmän tukeminen edellyttää teollisuudelta edellä mainittua kyvykkyyttä ja osaamista. Kyse on teollisuuden prosessien ja henkilöstön osaamisesta, toimintamahdollisuuksista sekä toimivuudesta kaikissa turvallisuustilanteissa.

Tällaista osaamista ei ole saatavilla muualta yhteiskunnasta eikä sitä rakenneta hetkessä. Sen rakentaminen ja ylläpito edellyttävät, että suomalaisella puolustusteollisuudella on jatkuvaa tilauskantaa koti- ja ulkomailta. Lisäksi se edellyttää teollisuudelta kansainvälistä verkostoitumista, uusiutumiskykyä sekä yhteistyötä T&K -toiminnassa.

Esimerkiksi F-18 seuraaja HX edellyttää kotimaista itsenäistä kykyä järjestelmän käyttöön, kehittämiseen, operatiivisen suorituskyvyn maksimointiin, korjaamiseen ja modifiointiin. Tätä osaamista on oltava teollisuudessa, tiedeyhteisössä, puolustusvoimissa sekä Sotilasilmailuviranomaisella (SVY). Perinteisempään huoltovarmuuskäsitykseen liittyvät varmuusvarastot tai toimitusketjujen turvaaminen eivät riitä varmistamaan HX-järjestelmän käytettävyyttä valmiuden eri asteiden edellyttämässä laajuudessa ja riittävällä reagointikyvyllä.

Puolustusteollisuuden osaaminen on rakennettu aiempien järjestelmähankintojen tai kehittämishankkeiden yhteydessä. Suomessa on ainutlaatuista osaamista mm. itsenäisessä ylläpitokyvyssä ja sen päälle on helppo suunnitelmallisesti rakentaa kykyä uusien järjestelmien ylläpitoon. Osaamisperäisen huoltovarmuuden turvaaminen edellyttää myös laaja-alaista ja pitkän tähtäimen näkemystä tarvittavasta koulutuspohjasta.

4 Suomalaisen teollisuuden rooli strategisissa suorituskykyhankkeissa

Edellä mainittu "Suomen malli" ja teollisuuden keskeinen rooli pitää paikkansa myös HX- ja Laivue2020 -hankkeissa. Suomalaisella puolustusteollisuudella on kyky ja halu tukea puolustusvoimia hankkeissa. Teollisuudella on esittää osaamistaan

järjestelmien suunnitteluun, rakentamiseen, tukeen ja ylläpitoon (suora teollinen yhteistyö) sekä korkean teknologian tuotteita ja kehitysyhteistyömahdollisuuksia epäsuoraan teolliseen yhteistyöhön.

Molemmat hankkeet on päätetty hankkia EU:n puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolella siten, että kansalliset turvallisuusedellytykset ja huoltovarmuusvaatimukset voidaan hankkeissa turvata. Keskeisin keinoista on hankkeisiin asetettava teollisen yhteistyön vaatimus.

F-18 seuraajaksi valittava kone on monimutkainen järjestelmäkokonaisuus, jossa järjestelmän suorituskyvyn kannalta kriittisiä, itsenäistä kykyä vaativia kohteita ovat itse lentokoneen ja sen rakenteen lisäksi tutka, elektronisen sodankäynnin järjestelmät, tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmät sekä virtuaaliset koulutusjärjestelmät (simulaattorit). Suorituskyky määräytyy entistä voimakkaammin näiden järjestelmien ja niihin liittyvien ohjelmistojen kautta, mikä lisää merkittävästi ylläpitovaiheessa tietoteknisen työn määrää.

Nämä kyvykkyydet rakennetaan jo hankintavaiheessa ennen kaikkea teollisen yhteistyön keinoin. Kustannustehokkuutta tai itsenäistä kykyä ei ole saatavissa muuten. Hankintavaiheessa vaatimukset ovat luonteva osa kokonaisuutta ja kilpailutilanteessa järjestelmätoimittaja joutuu tarjoamaan sellaista tietoa ja kyvykkyyttä, jota se ei muussa tilanteessa haluaisi myydä. Lisäksi kilpailutilanne alentaa hintaa. Hankintapäätöksen jälkeen samojen tavoitteiden saavuttaminen on merkittävästi vaikeampaa, joskus jopa mahdotonta, koska puolustustarvikkeiden osalta ei velvollisuutta näiden myyntiin ole kuin siinä laajuudessa, joka kaupallisiin sopimuksiin tai valtiosopimuksiin mahdollisesti on kirjattu. Itsenäisen kotimaisen kyvykkyyden rakentaminen luo myös järjestelmän alkuperäiselle toimittajalle kilpailutilanteen koko elinkaaren ajaksi.

Epäsuora teollinen yhteistyö kohdistuu valtioneuvoston periaatepäätöksessä mainittuihin kriittisiin teknologioihin ja osaamisalueisiin. Näitä ovat erimerkiksi erilaiset viestintä-, valvonta ja sensorijärjestelmät, erilaiset materiaaliratkaisut sekä laajojen järjestelmäkokonaisuuksien hallintaan liittyvät teknologiat.

Epäsuorassa yhteistyössä näemme mahdollisuuksia suomalaisen puolustus- ja turvallisuusteollisuuden uudistumiseen ja kansainvälistymisen kehittämiseen. Tätä kautta tuotetaan myös sotilaallista huoltovarmuutta ja itsenäisen kyvyn ylläpitoa. Lisäksi epäsuoralla yhteistyöllä on mahdollisuus kehittää puolustusjärjestelmän muita osa-alueita yhteistyössä kotimaisen ja ulkomaisen teollisuuden kesken.

5 Suomen tahtotila ja vaatimukset ratkaisevat hankkeiden tukeutumiskonseptin ja teollisen yhteistyön onnistumisen

Strategiset suorituskykyhankkeet tuovat suomalaisen teollisuuden yhteen maailman johtavimpien teknologiayritysten kanssa. Parhaimmillaan yritykset voisivat toimia yhteistyössä edellä esitetyillä tavoilla.

On kuitenkin huomattava, että ellei Suomi selkeästi esitä tahtotilaansa ja vaatimuksiaan koskien erityisesti HX -hankkeen tukeutumiskonseptia sekä suoraa tai epäsuoraa teollista yhteistyötä, ei kotimainen kyvykkyys tai kehitystoiminta toteudu. Puolustusvoimien tahtotila järjestelmien itsenäiselle käytölle, niiden suorituskyvyn ja elinjakson maksimoinnille ja kehittämiselle sekä epäsuoralle yhteistyölle ratkaisee

aina sen, minkälaisia mahdollisuuksia suomalaiselle teollisuudelle hankkeissa aukeaa.

Kansallinen ja mahdollisimman itsenäinen ylläpitokyky kilpailee alkuperäisen valmistajan tarjoaman elinkaaren tuen kanssa. Sen rakentaminen ei ole ulkomaisen järjestelmätoimittajan intresseissä. Siten yritykset eivät tarjoa kansallisen kyvyn rakentamista, ellei sitä niiltä eksplisiittisesti vaadita ja ellei sen toteuttamisella ole suoraa yhteyttä tarjouksen arviointikriteereihin.

PIA:n näkemyksen mukaan Suomen tahtotilan selkeä ilmaiseminen jo ennen HX -hankkeen tarjouspyyntövaihetta on kriittistä hankkeen onnistumisen kannalta. Vain siten voidaan saavuttaa riittävä huoltovarmuus ja hankkeen muut teollisen yhteistyön hyödyt.

6 Kotimaisella kyvykkyydellä saavutetaan säästöjä järjestelmien ylläpito- ja käyttökustannuksissa

Puolustusselonteossa todetaan, että molemmat strategiset suorituskykyhankkeet valmistellaan siten, että ylläpito- ja käyttökustannukset kyetään kattamaan puolustusbudjetista ilman erillisrahoitusta. Ylläpito- ja käyttökustannusten kattaminen puolustusbudjetista edellyttää kotimaista kyvykkyyttä järjestelmien ylläpidolle.

Kotimainen kyky järjestelmien ylläpidossa ja korjauksissa alentaa elinkaarikustannuksia ja sillä on kyetty pidentämään nykyisten järjestelmien elinkaarta. HX -hankkeessa kotimainen kyvykkyys myös nostaa koneiden käytettävyyttä, jolloin suurempi joukko koneista on mahdollista jatkuvasti säilyttää tehtäväkelpoisena. Ulkomaisen ylläpitoverkoston varaan jääminen ei ylläpidä kilpailutilannetta. Lisäksi se johtaa tilanteeseen, jossa merkittävä osa koneita ja niihin liittyviä varalaitteita odottavat toimenpiteitä, sillä ulkomaisilla toimijoilla heidän kotimaansa asiakastarpeet ovat aina ensisijaisia.

Sekä nykyisen Hornet- että Hawk kaluston ylläpidossa on voitu osoittaa itsenäisellä kotimaisella kyvykkyydellä saavutetun noin 1,7 miljardin euron säästöt järjestelmien elinkaarien aikana. Tämä on ollut mahdollista vain siksi, että Suomessa olleeseen korkeaan osaamispohjaan on hankintavaiheessa teollisen yhteistyön kautta siirretty sellaista tietoa ja osaamista, jota pelkästään kotimaisin voimin ei olisi pystytty rakentamaan. Itsenäisellä kansallisella ylläpitokyvyllä on kyetty tarjoamaan vaihtoehtoja alkuperäisten valmistajien ratkaisuille eri tilanteissa ja alentaa järjestelmien elinjakson yli laskettuja kokonaiskustannuksia merkittävällä tavalla.

Vaikka teollista yhteistyötä ei voi enää perustella taloudellisilla seikoilla, on huomattava, että Suomessa toimivan, Suomeen rekisteröidyn ja Suomeen veronsa maksavan yrityksen liikevaihdosta merkittävä osa palautuu suorina ja välillisinä veroina ja veronluonteisina maksuina yhteiskunnan käyttöön. Hankintavaiheessa rahavirrat menevät pääasiassa ulkomaisille toimijoille, mutta ylläpitovaiheessa on mahdollista huomioida myös kotimaisia palveluntarjoajia.